

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційну роботу Стасюка Мирослава
Григоровича
на тему: «Логістичні системи в управлінні конкурентоспроможністю
підприємств агропромислового комплексу», подану на здобуття наукового
ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка
та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

Актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв'язок з науковими
програмами, планами, темами

Умови повномасштабної війни в Україні радикально змінили парадигму функціонування агропромислового комплексу (АПК), що призвело до глибоких трансформацій у логістичних ланцюгах, розриву традиційних каналів постачання, втрати виробничих і інфраструктурних потужностей, а також зростання вартості транспортування. Водночас аграрний сектор залишається одним із ключових драйверів національної економіки, забезпечуючи валютні надходження, продовольчу безпеку та базу для регіонального розвитку. Саме в таких умовах роль ефективного логістичного управління зростає в рази, оскільки логістика стає не лише інструментом організації постачання, а й чинником виживання підприємств і зміцнення їх конкурентоспроможності.

Зокрема, в умовах деструкції транспортної інфраструктури, логістичних заторів на кордонах, дефіциту пального та обмеженого доступу до портів, надзвичайної важливості набуває розробка адаптивних логістичних стратегій, здатних забезпечити безперервність виробничо-збутових процесів. Водночас аграрним підприємствам необхідно швидко переходити до цифрових форм управління логістикою, зменшувати операційні витрати та посилювати свою стійкість до зовнішніх ризиків. У цьому контексті дослідження логістичних систем як інструменту підвищення конкурентоспроможності набуває особливої значущості та відповідає як стратегічним цілям національної економіки, так і практичним потребам аграрного бізнесу в умовах війни та післявоєнного відновлення.

Представлена дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідної тематики Сумського національного аграрного університету та пов'язана з розробкою і впровадженням результатів у рамках таких тем, як: «Формування механізму реалізації інтегрованого територіального управління в умовах

переходу до сталого розвитку» (номер державної реєстрації 0117U006534), у межах якої автором обґрунтовано теоретико-методичні засади логістично-орієнтованого управління, розроблено індексну модель оцінки логістичної спроможності підприємств та здійснено типологізацію цифрових логістичних рішень для агросектору; а також «Управління конкурентоспроможністю підприємств на засадах інноваційного маркетингу» (номер державної реєстрації 0119U100250), в якій досліджено концептуальні засади формування регіональних логістичних центрів, з'ясовано їхню роль у забезпеченні сталого розвитку сільських територій та підвищенні конкурентоспроможності малих і середніх аграрних виробників.

Відповідність вказаних тем пріоритетним напрямам розвитку економічної науки та аграрної політики України, а також практична орієнтація дисертаційного дослідження підтверджують його актуальність та тісний зв'язок з державними науковими програмами.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність

Дисертаційна робота Стасюка М.Г. містить якісно нові наукові результати, які є логічно, економічно та математично обґрунтованими й відзначаються практичною значущістю для аграрного сектору в умовах сучасних викликів.

Автор дисертації самостійно проаналізував актуальні джерела з проблематики логістичного управління, конкурентоспроможності, цифровізації агробізнесу та сталого розвитку. Здійснено структурований огляд наукових підходів, проведено трендовий аналіз сучасних досліджень у сфері агрологістики та уточнено понятійно-категоріальний апарат. Список використаних джерел налічує понад 200 найменувань і охоплює праці провідних вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема опубліковані у фахових виданнях, що індексуються в базах Scopus та Web of Science. Особливу увагу приділено науковим розробкам у галузі логістики, стратегічного управління агровиробництвом, цифрових технологій у сільському господарстві та трансформацій аграрного ринку в умовах війни. Значна частка англомовних джерел забезпечила широку наукову контекстуалізацію дослідження.

Методологічна база дослідження сформована на основі поєднання загальнонаукових методів (аналізу, синтезу, індукції, дедукції, абстракції), методів моделювання логістичних процесів, багатofакторного індексного аналізу, кореляційно-регресійного моделювання, а також картування цифрових

рішень. Математичне моделювання виконано з використанням сучасних аналітичних інструментів (MS Excel, Python, QGIS), що забезпечило точність і прикладну орієнтованість результатів. Отримані результати пройшли апробацію на міжнародних і всеукраїнських конференціях, а також використані у практичній діяльності аграрних підприємств Сумської області, що підтверджується відповідними листами-відгуками. Практична реалізація рекомендацій дисертаційного дослідження підтверджує його вагомий внесок у вирішення актуальних проблем підвищення конкурентоспроможності аграрного бізнесу на засадах логістичного підходу.

Достовірність отриманих у дисертації результатів підтверджується їх апробацією на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, а також виробничою апробацією, що підтверджено відповідними документами.

Ступінь новизни наукових положень

Ознайомлення з дисертаційною роботою Стасюка М.Г. дало змогу визначити положення наукової новизни та ідентифікувати отримані здобувачем наступні нові результати:

- вперше розроблено економіко-математичну модель формування логістичної стратегії збирання врожаю в аграрному виробництві, яка дозволяє здійснювати обґрунтований вибір оптимального варіанта логістичних рішень для кожної польової ділянки з урахуванням транспортних, додаткових та питомих витрат, а також часових параметрів реалізації заходів відповідно до агротехнічних, ресурсних та інфраструктурних умов;

- удосконалено понятійно-категоріальний апарат логістичного управління в аграрній сфері, зокрема уточнено визначення «логістичної спроможності», «конкурентоспроможного логістичного управління» та «логістично-орієнтованої системи управління» як організаційної форми, що поєднує виробничу та логістичну ефективність на основі цифровізації та інтеграції та на відміну від існуючих трактувань враховує динамічність зовнішнього середовища, просторову специфіку аграрного виробництва та необхідність функціональної інтеграції логістичних процесів.

- удосконалено науково-методичний підхід до оцінювання спроможності аграрних підприємств сприймати дії логістично-орієнтованого управління (МОЛУ), що дозволяє визначати їх рівень адаптивності до впровадження логістичних рішень на основі індексного аналізу, та на відміну від існуючих

підходів комплексно враховує структурні, ресурсні, інформаційні та технологічні характеристики підприємств і дозволяє використовувати результати для цільового управлінського впливу.

- удосконалено систему критеріїв оцінки ефективності логістичних витрат у сільському господарстві, яка враховує не лише класичні фінансові показники, а й співвідношення логістичних витрат до витрат адміністративного, виробничого та інноваційного характеру, та на відміну від існуючих методик дає змогу встановити внутрішні резерви ефективності логістики та забезпечити їх пріоритезацію у стратегічному плануванні.

- удосконалено інтегровану систему індикаторів для оцінки організаційної спроможності логістичного управління на аграрному підприємстві, яка охоплює кадрові, структурні, інформаційні, технічні та управлінські параметри, та на відміну від існуючих систем враховує особливості аграрної сфери виробництва, зокрема сезонність, рівень механізації, децентралізовану структуру управління та специфіку логістичних функцій у сільському господарстві.

- набули подальшого розвитку методичні підходи до аналізу логістичної інфраструктури як чинника сталого розвитку сільських територій, які інтегрують економічні, соціальні, екологічні, інституційні та технологічні механізми впливу;;

- набули подальшого розвитку типологізація сучасних цифрових логістичних рішень для аграрного бізнесу (AgriChain, FarmERP, Soft.Farm, Trimble тощо) за критеріями функціональності, доступності, адаптивності та масштабу впровадження, що дозволило класифікувати програмні продукти відповідно до потреб господарств різного типу та розміру, виявити переваги і обмеження для їх застосування у вітчизняних умовах, а також сформулювати рекомендації щодо вибору оптимального програмного середовища для підтримки логістично-орієнтованого управління.

- набув подальшого розвитку підхід до створення регіонального логістичного центру як базового елементу агрологістичної системи на територіальному рівні, що дозволяє централізувати та оптимізувати управління логістичними потоками у сільському господарстві за рахунок поєднання ресурсів громад, аграрних підприємств, кооперативів та логістичних операторів; визначено функціональну структуру такого центру, його ключові підсистеми (аналітичну, інфраструктурну, координуючу, цифрову) та організаційно-

економічні передумови створення, з урахуванням децентралізації управління та специфіки регіонального розвитку.

Зазначені результати характеризуються високим рівнем наукової новизни, що свідчить про здатність дисертантки до проведення самостійних результативних наукових досліджень та про її належну ерудованість у питаннях по змісту проведеного дослідження. Положення наукової новизни одержаних результатів у дисертації Стасюка М.Г. розв'язують важливу наукову проблему розвитку теоретико-методологічних засад та розробленні практичного інструментарію формування й реалізації логістичних систем в управлінні конкурентоспроможністю підприємств агропромислового комплексу.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

За результатами перевірки дисертаційної роботи Стасюка М.Г. на наявність ознак академічного плагіату встановлено коректність посилань на першоджерела для текстових та ілюстративних запозичень; навмисних спотворень не виявлено. Звідси можна зробити висновок про відсутність порушень академічної доброчесності.

Повнота викладення у відкритому друку наукових положень дисертації

За темою дисертації опубліковано 10 наукових праці загальним обсягом 4,8 друк. арк., з яких особисто автору належить 3,87 друк. арк., у тому числі: 1 публікація у колективній монографії, 4 статті у наукових фахових виданнях України, 4 публікацій у збірниках тез доповідей конференцій. Вказане свідчить про те, що винесені на захист положення наукової новизни та основні результати дослідження Стасюка М.Г. з достатньою повнотою оприлюднені у відкритому друку. Зміст автореферату відповідає змісту дисертації.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація Стасюка М.Г. «Логістичні системи в управлінні конкурентоспроможністю підприємств агропромислового комплексу» складається зі вступу, трьох розділів та висновків. Загальний обсяг дисертації становить 190 сторінок, у тому числі основного тексту – 170 сторінок, і містить 14 таблиць та 21 рисунок.

У першому розділі «Теоретико-методологічні основи логістичного управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств» досліджено еволюція підходів до формування конкурентоспроможності аграрного

виробництва, проаналізовано логістичне управління як фактор забезпечення ефективності аграрного підприємства, деталізовано концептуальні засади та понятійно-категоріальний апарат логістично-орієнтованого управління конкурентоспроможністю.

У другому розділі «Оцінювання стану та потенціалу логістичного управління в аграрних підприємствах» проведено аналіз методичних підходів до аналізу логістичної інфраструктури аграрних підприємств, аналіз логістичних витрат, організаційної структури управління та цифрової трансформації логістики, оцінка логістичної спроможності підприємств Північно-Східного регіону.

У третьому розділі «Напрями вдосконалення логістичного управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств» обґрунтовано економіко-математичну модель логістичної стратегії збирання врожаю з урахуванням просторово-часових характеристик, транспортних витрат та ресурсних обмежень; запропоновано концепцію регіонального логістичного центру як елементу інтегрованої агрологістичної системи, що сприяє централізації потоків, оптимізації логістичної взаємодії та забезпеченню сталого розвитку сільських територій.

Дисертація за змістом відповідає паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Оформлення наукової праці є таким, що відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України.

Практична цінність результатів дослідження

Результати дослідження вирізняються високим рівнем прикладної значущості, що підтверджується їх використанням на різних рівнях – від аграрних підприємств до інституцій обласного рівня. Запропоновані автором підходи до логістично-орієнтованого управління, економіко-математичні моделі, алгоритми оцінки логістичної спроможності та методики діагностики ефективності логістичних витрат можуть бути інтегровані у системи управління аграрним виробництвом для досягнення конкурентних переваг в умовах нестабільного середовища. Рекомендації автора знайшли практичне впровадження в діяльності низки підприємств агропромислового сектору, зокрема: ТОВ «ТОПЛЕКС» (Бородянський район, Київська область), ПП «Агрофірма «Слобожанщина» (Роменський район, Сумська область), ТОВ «Хлібодар» (Сумський район, Сумська область), що підтверджено відповідними

офіційними документами. Також розробки дисертанта були враховані під час підготовки проєктів у рамках реалізації регіональних програм розвитку АПК Сумської області (довідка Департаменту агропромислового розвитку Сумської ОДА № 01-18/857 від 28.05.2024 р.). Крім того, результати дослідження використовуються в освітньому процесі Сумського національного аграрного університету при викладанні дисциплін «Логістика», «Аграрна політика», «Маркетинговий менеджмент» для здобувачів ступеня магістра спеціальностей 073 «Менеджмент» та 075 «Маркетинг» (довідка №1272 від 28.05.2024 р.), що підтверджує міждисциплінарний характер дослідження та його відповідність сучасним освітнім стандартам.

Дискусійні положення щодо змісту дисертації

Попри достатньо високий рівень підготовки дисертації, необхідно звернути увагу на наявні в ній дискусійні положення.

1. Механізм формування логістично-орієнтованого управління розглядається автором як універсальний інструмент, що може бути впроваджений в аграрних підприємствах незалежно від масштабів, організаційно-правової форми та рівня цифрової підготовки. Водночас, на нашу думку, дисертація потребує більшої конкретизації щодо адаптації запропонованих підходів до умов малих і середніх підприємств, особливо з огляду на обмеженість їх ресурсної бази, кадрового потенціалу та інфраструктурної спроможності.

2. У роботі приділено значну увагу цифровим рішенням і платформам у сфері агрологістики, однак мало представлено ризики, пов'язані з цифровою трансформацією логістики. Зокрема, недооцінено проблеми кібербезпеки, залежності від постачальників цифрових послуг, складності інтеграції вітчизняних систем з глобальними стандартами, а також можливі соціальні наслідки цифровізації, зокрема скорочення робочих місць в агрологістичному секторі.

3. Автор запропонував індекс логістичної спроможності (W), що є безсумнівним досягненням у контексті кількісної оцінки готовності аграрних підприємств до впровадження логістично-орієнтованого управління. Проте методика розрахунку індексу недостатньо повно враховує часову динаміку змін потенціалу. Зокрема, не відображено, наскільки зміни у внутрішньому чи зовнішньому середовищі (наприклад, ціни на паливо, доступ до техніки, зміни у законодавстві) можуть швидко впливати на значення індексу у коротко- і

середньостроковій перспективі.

4. Розроблена економіко-математична модель логістичної стратегії збирання врожаю є новаторською, проте потребує уточнення обмежень застосування у реальних умовах. У роботі не враховано, як фактори форс-мажору (погодні аномалії, військові дії, перебої з постачанням пального) можуть істотно вплинути на ефективність застосування математично оптимізованих логістичних маршрутів. Такий підхід ускладнює трансфер моделі у нестабільні регіони агровиробництва.

5. Ідея створення регіональних логістичних центрів розглядається як універсальне рішення, що дозволить підвищити конкурентоспроможність АПК в умовах децентралізації. Проте в дисертації недостатньо окреслено інституційні бар'єри для реалізації такої ініціативи, зокрема правові, організаційні та фінансові виклики, які можуть перешкоджати створенню таких центрів у громадах із низьким рівнем економічної активності або нестачею кваліфікованих кадрів.

Слід зазначити, що вищенаведені зауваження та недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку виконаної дисертаційної роботи та не знижують її наукову та практичну цінність.

Висновок про відповідність дисертації вимогам МОН України

Дисертаційна робота Стасюка М.Г. являє собою цілісну, завершену, самостійно виконану, кваліфіковану наукову працю, в якій на основі проведених автором досліджень отримані нові науково обґрунтовані результати щодо розв'язання важливої й актуальної науково-прикладної задачі.

Зміст дисертації відповідає визначеній меті та поставленим завданням, що повністю вирішені у процесі дослідження. Основні положення роботи, що виносяться на захист, мають елементи наукової новизни. Автореферат є автентичним за змістом і відбиває основні положення дисертації. Наукові положення, що виносяться на захист, повністю відображені у публікаціях здобувача, що відповідають вимогам МОН України.

Подана до захисту дисертація написана науковим стилем, матеріал викладений у логічній послідовності, висновки науково обґрунтовані та підтверджені результатами спостережень. Напрямок дослідження відповідає профілю спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація

Стасюка Мирослава Григоровича на тему: «Логістичні системи в управлінні конкурентоспроможністю підприємств агропромислового комплексу» за змістом та оформленням відповідає вимогам пп. 9, 11 та 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами), а її автор – **Стасюк Мирослав Григорович** – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

**Завідувач кафедри економіки і торгівлі
Волинського національного університету
імені Лесі Українки**

 Олена ПАВЛОВА

